

CÁI THỜI KHỎI LỬA

TỪ NGUYÊN TÍNH

Những năm rời bộ đội ngồi mài đũng quần trên ghế trường đại học, tôi mắc phải cái bệnh hay “hồi ký” về cái thời khói lửa. Cũng do cái chất lính không chịu mất đi. Không chuyển kịp khi ra dân sự, nhất là “cư sùng” làm sinh viên đại học. Một phần do ăn đói, học khuya. Tại cái phòng ở mười hai người chồng lên nhau mà ngủ. “Bố già”! - Mấy cậu sinh viên ở lớp gọi tôi thế - kể đi cho dễ ngủ... Sau này quen hơi, nhón tính “học sinh phổ thông” gọi tôi thế. Chứ lúc đầu được phân công làm lớp trưởng tôi “hắc bọ xít” lắm. Động một tí là góp ý phê bình, uốn nắn cho chúng mày. Sau này “chúng mày” ra trường có ích cho xã hội. Chả thế, tôi bị mấy tay lính nhưng có chất thị dân khôn hơn định mấy lần lật đổ cho hết ra mặt. Nhưng ở lâu, tào lao xích đế, cảnh huống mới đã nhuộm tôi thành một gã nhu nhược, mặc mẹ cái đời, mất gì mình nào mà chuốc lấy thù oán.

Thời ấy cũng hay mất nước và bị cúp điện. Nóng bức, quân sinh viên hay nhảy van trong đêm tối mò mò. Nhảy bằng nhạc xong nổi, chậu đĩa, lại nhảy cả bằng giường sắt. Mấy bác bảo vệ lên quát chán, triệu lớp trưởng ra phê bình. Cái quân láo thế, trả lời “Bố già thời khói lửa ngủ rồi”, cố kìm lấy cơn buồn cười mà không kìm được... Tôi kể chuyện oánh nhau với máy bay, kể tới mức bọn cùng phòng lầm tưởng tôi là anh hùng. Mà đúng thế chứ. Tôi nào phải thằng nhút nhát, sợ chết. Có trận đánh đơn vị thương vong tôi chả lấy viên sỏi viết lên bờ công sự: “Thà gục trên mâm pháo quyết không để cầu gục” là gì. Chẳng thế đồng chí chính uỷ đã ngợi ca, lấy câu khẩu hiệu ấy làm lời phát ngôn cho ý chí của toàn đơn vị. Thời ấy, sao mà lăm phái đoàn nước ngoài đến thăm trận địa thế. Viết chữ được, mấy ông cán bộ đại đội cứ điều đi kẻ đón họ. Cũng ra vẻ với mấy lão lính nhà quê, chúng nó ngồi lý trên pháo trực chiến còn mình thì ngồi trong hầm làm báo tường đi thi. “Tiếng hát át tiếng bom”... Cuộc đời thật vô tư, thẳng đuột, cố gắng vậy mà lúc bình bầu bao giờ cũng bị ra rìa. Lần khác ta phần đầu. Hãy nhường nhịn cho đồng chí khác. Cái ý nghĩ ấy làm ám lòng lúc gian nan...

Do hay kể một cách hồn nhiên mà thành tích chuyện. Các chàng trai ở cùng phòng chẳng ý tứ gì cả. ở lớp có giáo viên chủ nhiệm vẫn quá chớn gọi là “Bố già thời khói lửa”. Mà nào đã già cho cam, ngót ba chục tuổi đầu, chưa vợ. Chất nắng gió của đồng nội, chất chiến tranh chưa phai nhạt trên nét mặt, lại chuyện học hành “cư sùng làm nghệ” nên lấy gì cưới vợ. Thế mà chuyện lại hoá hay, cái cô Hàn Bích một cán bộ văn hoá Sơn La đi học, một người rất kiêu đã nói với đàn em rằng: “Chị sinh ra để làm nghệ thuật” lại để ý đến. Cái lão Bách nằm giường trên ít tuổi hơn nhưng đã nếm mùi đời nên có kinh nghiệm. Hắn tuyên bố cho phòng biết, Hàn Bích đã chú ý đến “Bố già” rồi chúng mày ạ! Mặt Bách nào có đẹp để gì, răng vầu, áo quần xộc xệch, cũng bị bệnh cuồng vĩ nên xác nhập ngay. Bố già vợ bỏ rồi, cô em nom thật là tuyệt tác của nhà điêu khắc chán đời... Bách nói quá, Bích cũng bị chút tàn nhang chứ đâu phải rỗ hoa. Cái giọng hát có đến nỗi nào. Chỉ có cái miệng là hơi điệu, chum chim ra điệu lắm. Kệ đời, tôi và Bích cứ việc chuyện trò. Biết đâu lại bén duyên.. Còn trẻ trung gì mà kén với chọn. Bích được cái hồn nhiên, làm bí thư chi đoàn, tôi làm lớp trưởng nên hay cập kê hội ý. Tôi đã kể cho Bích nghe những ngày sống mái ở trận địa Hàm Rồng. Bích hát cho tôi nghe vài ba bài em biết về Hàm Rồng. Bố xừ chưa, thế là lộ với bọn đàn em trong lớp rồi. Chúng nó kháo nhau, xong khoá này, lớp ta thế nào cũng có em bé tại ký túc xá Mễ Trì này. Tôi cũng tin vào tình yêu bộc trực của mình. Có lần Bích mơ màng hỏi tôi:

- Anh được phong anh hùng chứ.
- Có đưa ra khẩu đội, anh được xếp loại A.
- Nhưng có được tuyên dương của Chính Phủ không?
- Anh không nhận. Anh nghĩ mình còn kém lắm, phải phần đầu.
- Anh ngây thơ thật!... - Bích nhìn tôi thương hại... Đôi mắt của nàng buồn rười... xoa vào mớ tóc lộn xoăn của tôi thờ dãi - Anh thật lắm kia. Sách nó nói rồi, rồi đời anh khó đấy. Em nói thật. - Nghe Bích nói tôi thấy lạnh toát cả người. Lúc đánh nhau tôi đâu có cảm giác ấy. Nhưng nói chuyện đến số phận tôi thấy sợ. Hoang mang quá, có lẽ mình chưa đọc được là bao, trong biển đời mệnh mông này... Nhưng dù sao thì tôi vẫn gặp may. Bích thật lòng yêu tôi. Em nói với các cô gái trẻ trong lớp: - Anh ấy được cái thật quá... Kể có người chồng như thế cũng hay... Bích còn nói nhiều nữa kia... Tôi tin, dẫu sao thì đời cũng đã mỉm cười với mình. Nhà anh nghèo lắm. Giàu nghèo ở hai bàn tay ấy. ở lính ra anh đã chuẩn bị cho mình gì đâu. Khỏi cần. Anh là người không gặp may. Em không nhớ là có lần đi viết sử, ở đơn vị quên cả phong

quân hàm vì tướng ở trên đây gần thủ trưởng được ưu tiên sao. Nhưng là quá khứ rồi... biết đâu vì được chú ý, mà quân đội giữ lại, anh không gặp em. Anh không biết lấy lòng người khác. Lấy làm gì, mệt lắm. Anh phải chiều mọi người. Nhưng em biết đấy, tiền làm sao được. Đừng nghĩ thế “bố già” ạ! Phải đi bằng chân của mình... Bích nói nhiều lắm. Nhưng kể làm gì nhỉ?

Thời gian cũng trôi đi. Thấm thoát đã đến năm thứ ba, sinh viên đi thực tập, Bích tuyên bố xanh rờn cùng cả lớp:

- Lần này Hàn Bích sẽ đi vào Thanh Hoá... Đi vào tuyến lửa Hàm Rồng! - Tôi không sao quên được ánh mắt đầy quả quyết của người thương.

- Em muốn viết văn hả? - Tôi hỏi Bích.

- Đâu có... Em muốn vào nơi ngày xưa anh đã sống!

- Em có thật yêu anh không? - Tôi hỏi hộp hỏi Bích.

- Đừng hỏi thế anh... Người lính tội nghiệp... Mắt Bích nhìn lạ lắm. Cái thằng Bách bố lão, tại sao mày không nhận ra vẻ đẹp kiều sa của Bích nhỉ...

Tôi và Bích lên tàu về quê... Đằng nào cũng để cho em hiểu về cuộc đời mình. Em là người bạn đời sẽ gánh chịu nỗi gian nan một đời với ta, em sẽ chịu đựng được tất cả...

*

Chuyến đi thực tế về “cội nguồn” như Bích quán triệt cho tôi, thật thú vị. Tôi mới biết lưng vốn của mình thật lép. Những điều tôi canh cánh cho rằng hết ý, Bích chỉ cười ngất ngoẻo. Em bảo, nó có gì so với cái vĩnh cửu đâu. Anh nghĩ sao, nếu cứ uỳnh oàng súng nổ, nhân dân vác đạn, chặt lá nguy trang thì đâu chả giống nhau. Những cái “tồn căn” là nét độc đáo, mang bản sắc của vùng đó... Bích hát cho tôi nghe những bài hát viết về Hàm Rồng thuở chiến tranh. Tôi từng được nghe nhiều ca sĩ đến trực tiếp biểu diễn tại trận địa còn nóng bỏng đạn bom. Từng xúc động đến trào nước mắt sau trận đánh nhiều thương vong, mất mát. Thấm đẫm nỗi buồn chia tay đồng đội, người còn kẻ mất. Nhưng Bích cho tôi cái nhìn lại. Tôi thấy thật hơn - chắc rằng, cả tôi không còn ngây thơ hồn hậu của chú lính thuở nào. Mà chất nặng nề ưu tư. Tôi chỉ cho Bích thấy, ngày xưa anh ở hầm pháo này, các anh lấy nước đâu mà rửa mặt. Tôi trả lời xuống sông Mã xách lên. Em úp mặt vào ngực tôi khóc. Các anh khổ quá, lúc đó em chỉ là cô bé ngây thơ, nhìn lên bầu trời đầy lửa đạn, lại còn làm thơ ví như người gieo hoa đào trên nền trời mới chán chứ. Tôi vỗ về Bích, thơ của anh dạo đó cũng vậy thôi, dễ thị vị lắm. Mà cái đẹp ấy hồn hậu, đâu phải là thơ dẹt.

Tôi đưa Bích đến gặp những người quen nơi đóng quân ngày xưa. Các mẹ, các chị tóc đã bạc. Người mất con, kẻ mất chồng, Bích khéo gọi về sự tích từng lời truyền trong câu hát. Em hỏi tên từng quả núi, mà thuở chiến tranh tôi chỉ quen gọi theo độ cao của cao điểm. Em đến cả chùa chiền, miếu mạo ghi lại (nói là vẽ lại thì đúng hơn) những chữ Nho trong hương án. Em cười nụ, rồi có lúc cần đẩy người anh hùng ạ! Đó là sự tích về con người... Tôi thầm biết ơn em về sự hiểu biết rộng.

Chúng tôi đi theo triền sông Mã và lên kinh đô cũ của Ngô Quyền. Bích nhìn với dáng vẻ ngạo ngạo, như hôm họp lớp tuyên bố rằng: “Tôi sinh ra để làm nghệ thuật”. Giọng Bích buồn buồn.

- Chiến tranh tàn phá dữ dội thật!

- Thì anh đã nói cùng em về đạn bom cứ một mét là một quả mà lại! - Tôi phụ họa cùng Bích.

- Cái khác nữa kia... ở tâm hồn con người ấy, không đứt ra được.... Mất mát, đau thương, sự tổn hại còn lại mãi mãi... Bích khẽ đẩy những sợi tóc vào miệng, trong em hoang dại như nét vẽ bằng màu vàng nhạt. Em bảo em yêu nơi này lắm. Vừa có thung sâu như vùng núi đá Sơn La, lại có cả đồng nội và ra ngoài kia là nhận nhạo của chốn thị thành.

Em bảo biết đâu, em đã thả những chiếc thuyền, bông hoa xuôi dòng sông Mã, trời ơi anh đã uống nước mắt em tự thuở nào... Tại sao thế nhỉ, ý nghĩ ấy, lời nói ấy đâu có hay bằng trong sách ta đọc nhưng lại có điều gì kỳ diệu hơn, có đủ sức cảm dỗ hơn. Tôi đâu biết, ngôn ngữ của loài người nói, rằng đó là tình yêu.

Bích làm tôi giật mình:

- Ngày ấy gian khổ vậy, các anh vẫn yêu chứ!

- Em nói rõ anh nghe được không?

- Anh có yêu cô gái nào không?

- Em bảo có điều kiện đâu!

- Trời ơi! Yêu mà cũng đòi điều kiện, mặc cả! - Bích cười ngất ngoẻo.

- Làm sao mà xuống được khỏi quả đồi này... Mà anh vụng lắm!

- Anh không phải lòng mặt cô gái nào cả ư?

- Thích chứ... nhưng sợ... - Tôi áp ứng.

- Sợ người ta cắt mất cái anh hùng của anh hả!

Tôi dẫn Bích vào tham quan phòng truyền thống. Bích vui lắm, sẵn máy ảnh bấm lia lịa vào những tấm hình đã được phóng to. Như có sợi dây thừng vô hình Bích kéo tôi đi. Bích trầm trở về sự tích lịch sử mai sau. Nếu không có những tấm ảnh này còn biết đâu mà lần hả “bố già”. Nàng cười. Chết thật. Cái thằng Bách thật xỏ xiên, nó bảo Bích là nét chấm phá vội vàng của lão điêu khắc thất tình, sao tôi lại thấy em đẹp. Có lẽ do con mắt của kẻ si mê bị hút mất hồn rồi.

- Anh!

- Hàn Bích nói sao!

- Em nói này! Anh lại đây!

Tôi lại gần nàng.

Bích tỏ ra mệt mỏi, mặt nhợt nhạt những chấm tàn hương hiện rõ lên, làm khuôn mặt xấu đi như khuôn mặt của một cô gái xa lạ. Tôi thầm khen, cái thằng cha Bách thế mà đáo để thật. Nó bảo Hàn Bích là cái chấm phá vội vàng của anh chàng điêu khắc bất mãn, chán đời.

- Em tìm khắp... sao không thấy anh đâu!

- Anh thề với em... Lúc đó anh!...

- Mà thôi... Em hiểu rồi! Bộ mặt của anh không ăn ảnh lắm đâu! Người ta phải chọn người dễ coi chứ! - Bích cười. Tôi không thanh minh được gì với Bích cả. Chuyến đi thực tế có chiều bớt vui. Bích trở nên trầm lắng, với giọng điệu của nhà hiền triết. Tôi biết, Bích thương tôi nhiều hơn, Bích nói với tôi những lời vị tha rằng trong cuộc chiến tranh này còn biết bao điều ngẫm nghĩ. Anh trong số đông ấy, làm nên khúc khải hoàn của hôm nay. Tôi nghe mà vui buồn lẫn lộn.

Năm cuối cùng của đại học trôi mau. Chúng tôi lao vào viết luận văn tốt nghiệp. Tôi và Bích tự tách nhau do khác biệt về đề tài. Tôi ham làm về đề tài bị kịch. Bích về “thi pháp trong văn học dân gian”. Lúc công bố về chọn đề tài, Hồng Bách nói oang oang rất dí dỏm:

- Tôi sẽ chọn sự tráo trở của phương pháp... Biết đâu lại hay đấy.

Tình yêu của tôi và Hàn Bích cũng kết thúc khi tiếng pháo nổ liên hoan ra trường. Bách cầm tay tôi cười cười:

- Bố già... Đi tìm thời trai trẻ chứ!

- Có lẽ mình về quê thôi... ở đó có cái gì chưa làm được!

- Này... - Bách nói nhỏ vào tai tôi - Cái Bích nó ở lại trường làm cán bộ giảng dạy rồi... Thật là tiếc cho ông, trả lại cho cuộc sống giá trị chân thực của nhà điêu khắc chán đời.

Tôi muốn hét vào mặt thằng đều, đầu sao tôi không lừa dối với quá khứ. Nghe chưa. Nhưng ai lại làm như thế, đảng nào cũng chia tay... Năm tháng mãi dừng quần trên ghế trường đại học.

*

Tôi không nhớ đến Bích nữa nếu không có chuyện con gái tôi vào trường Đại học Tổng Hợp, cái khoa văn của cha nó đã học. Tôi muốn quên đi cái nhọc nhằn của người luống tuổi, từng trải bụi bặm vào trường học. Mà vào trường học đầu mày râu cũng vẫn là học trò học choẹt. Nhận được sự thú vị khi mở ra chân trời lạ, nhưng chịu sự ràng buộc bởi phải làm bài thi. Nhiều lúc cũng chán, mệt mỗi khi cố nén ngủ gật bởi sự thất vọng. Nhưng nói chi chuyện đó. Con gái tôi khoe:

- Con học với cô Bích bố ạ!

- Sao hả con!

- Cô ấy giảng hay lắm nhưng...

- Nhưng... làm sao? Con không thích cô ấy ư?

- Thích chứ bố... Nhưng cô ấy hơi điệu một tí!

- Thế à! - Tôi thở phào nhẹ nhõm. Bích không hỏi dò về “Bố già thời khói lửa”. Hừm, làm gì Bích chả quên mình đi. Cái thói đời đen bạc.

- Kỳ cục thật bố ạ! Cô ấy hiểu vùng mình lắm!

- Chắc cô ấy đọc sách báo thời chiến tranh.

- Không, bố ạ! Cô ấy thật xúc động khi nhắc đến Hàm Rồng - Lèn - Ghép... Đến khu tư khói lửa, nắng gió... Cô ấy làm con chảy nước mắt vì truyền cảm.

- Thế con có hỏi cô xem... Biết đâu đấy!... Tôi lưỡng lự... Có người yêu ở đất quê mình!

- Con có hỏi! Cô ấy chỉ cười... Cô ấy tự giấu mình rằng có lúc cô Bích tự nghĩ, sinh ra để làm nghệ thuật - cô ấy nói...con chắc cô Bích có người yêu là bộ đội ở Hàm Rồng bố ă!

Tôi bồi hồi nhớ đến Bích. Ôi tuổi trẻ. Tình yêu. Ngỡ ngàng lối rẽ của mỗi đời người. Tôi nào biết trước được rủi may của tạo hoá ban cho mình. Một sự thần thức nhớ đến Bích.

Bận bịu với miếng cơm manh áo, bon chen của đời thường, tôi bỏ qua chuyện con gái nói về Bích. Tôi muốn xếp lại quá khứ, mở ra trang mới của hi vọng. Nhưng con gái tôi truy đuổi không thôi. Nó hăng hái đến mức tôi phát hoảng. Lại chọn ngay đề tài chiến tranh, lại lấy ngay cái địa phương sinh ra mình để viết luận văn. Mà ai, chứ Bích lại là người hướng dẫn. Nó làm thế có chết tôi không.

Lại còn dẫn người yêu thuê tiền xem phim Hàm Rồng mong tìm cảm xúc và “xem xem bố có ở đó không nào”... Nó làm như tôi là kẻ tội phạm, là tên đào ngũ không bằng.

- Tại sao hàng chục năm đánh nhau ở Hàm Rồng... Bố có huân chương hăn hoi mà không có hình!

- Cái con kia! Không được láo với bố đâu nhé!...- Vợ tôi đe nẹt!

- Mẹ cứ để cho con nói! - Tôi dần hoà.

- Bố kỳ cục lắm... Tại sao bố không có trong phim mà cứ kể cho con nghe hoài “ngày ấy... ngày ấy”.

- Con biết không... Lúc ấy bố làm khói lửa!

- Khói lửa là gì ă! - Con gái tôi hỏi lại.

- Đơn giản thôi... Khi có tình huống bom nổ, bố tung khói lên trời!

- Trời ơi! Bố dại thật... ít ra phải có mặt mình trong phim... Còn hậu thế nữa chứ... Ai lại - Mắt con gái tôi lư lư khóc.

- Con ă! Bố đâu đến mức là người anh hùng... con bảo bố lăn uông lên phía trước... Mai kia, lịch sử hiểu lầm mình tưởng là... Với lại không có khói lửa làm sao thành phim được...

Chuyện tưởng được bỏ qua nào ngờ nó vẫn gây sự. Vẫn là chuyện làm khói lửa của tôi, chuyện với Bích. Bố lạ quá đi mất, thế mà không yêu được cô Bích... cô ấy biết con là con bố cô quý lắm. Chắc cô muốn đền bù sự thất thiệt cho bố đi tàu suốt. Tôi nói, nếu bố lấy Bích chắc không có con hôm nay. Con gái tôi như phát hiện ra một định luật mới, rồi bổ bã vào mặt vợ tôi:

- Hoan hô bố... Bố không nổi tiếng con mới ra đời!

- Đúng là bố nào con ấy! Làm sao anh đã mắc sai lầm lại để con vào đó mà học. Thật hoang tưởng... Ai cũng tưởng mình là vĩ nhân...

Tôi nhận ra đằng sau câu trách móc của vợ mình. Tôi từng đánh mất những đầu thóc ở đoạn đầu đời. Còn những hạt lép ở đoạn cuối này... Không phải thế, vợ tôi không nghĩ vậy. Cô ấy khóc ướt đầm vai tôi... Làm cái gì cũng được... Nhưng anh đừng cướp công của người khác... Khói lửa... Khói lửa. Khoe ít thôi không kéo người ta tưởng anh là anh hùng kia... Rồi lại mất công đi tìm như con gái mình ấy... Mà nào thấy bố ở đâu. Ngủ đi, Ngoan... mai còn lợn gà... Đêm ập đến... một biển khói.